

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

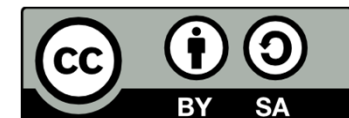
ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ερμηνεία Αποκαλυπτικών κειμένων της Καινής Διαθήκης

Ενότητα 2: Οι απαρχές της Αποκαλυπτικής:
Ιστορικές συνθήκες και θεολογικό περιεχόμενο

Αικατερίνη Τσαλαμπούνη
Τμήμα Ποιμαντικής και Κοινωνικής Θεολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΚΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Οι απαρχές της Αποκαλυπτικής: Ιστορικές συνθήκες και θεολογικό περιεχόμενο

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Sitz im Leben

- ▶ Τα διάφορα αποκαλυπτικά κείμενα έχουν ένα κοινό ή παρόμοιο Sitz im Leben (Klaus Koch).
- ▶ Ο εντοπισμός του Sitz im Leben των αποκαλυπτικών κειμένων με τον τρόπο που το κατανοεί η Formgeschichte δεν είναι δυνατός ούτε επαρκεί (Rolf Knierim).
  - Δεν είναι αρκετές οι πληροφορίες για τον καθορισμό του.
  - Είναι ποικίλου είδους -> καθορισμός μίας τυπολογίας τέτοιων κοινωνικών συναφειών.

Ένα πλέγμα ιστορικών και κοινωνικών συνθηκών

- ▶ Τα αποκαλυπτικά κείμενα γεννώνται μέσα σε συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές συνθήκες.
- ▶ Το πλέγμα των ιστορικών, κοινωνικών και πολιτισμικών παραγόντων μίας συγκεκριμένης εποχής παρέχει τους κώδικες επικοινωνίας και το πρωτογενές υλικό της παράδοσης.

Συμπερασματικά

- ▶ Ένα αποκαλυπτικό κείμενο συνδυάζει διαφορετικές παραδόσεις από διαφορετικά κάποιες φορές φιλολογικά είδη.
- ▶ Αν κι η μελέτη του μπορεί να περιοριστεί στη λειτουργία που επιτελεί ένα τέτοιο κείμενο, ωστόσο οι ιστορικοκοινωνικοί παράγοντες, που το γεννούν, δεν μπορούν να αγνοηθούν.
- ▶ Ένα τέτοιο κείμενο είναι δυνατό να επιβιώσει και να χρησιμοποιηθεί μέσα από νέες μορφές πρόσληψης σε εποχές πέρα από εκείνη που το γέννησε.

Το πλέγμα των παραδόσεων

»» Το ιδεολογικό υπόβαθρο.

Τα προφητικά κείμενα της μεταιχμαλωσιακής περιόδου (I)

P.D. Hanson, *The Dawn of Apocalyptic*, 1975.

- ▶ Δύο ρεύματα στον μεταιχμαλωσιακό Ιουδαϊσμό:
- ▶ Η ιεροκρατική γραμματεία (Αγγαίος, πρώτα κεφ. του Ζαχ 9-14, Ιεζ 40-48).
- ▶ «Οραματική» γραμματεία (Ησ 24.-27. 56-66, Ζαχ 9-14).

Τα προφητικά κείμενα της μεταιχμαλωσιακής περιόδου (II)

Η «οραματική» γραμματεία παρουσιάζει μεγαλύτερες συγγένειες με την αποκαλυπτική:

- ▶ Θεϊκή παρέμβαση στα ανθρώπινα πράγματα.
- ▶ Μυθική γλώσσα και κοινές εικόνες.
- ▶ Σωτηρία κατά τα έσχατα.
- ▶ Παρόμοιο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο.

Τα προφητικά κείμενα της μεταιχμαλωσιακής περιόδου (III)

Απουσιάζουν, ωστόσο, βασικά στοιχεία της αποκαλυπτικής:

- ▶ Υποβαθμισμένος ο ρόλος του ουράνιου κόσμου.
- ▶ Εγκόσμια εσχατολογία.
- ▶ Μεγαλύτερη συγγένεια με τα Ησ 24–27: χρήση μιας κοινής γλώσσας και ενός κοινού συστήματος παραστάσεων.

Βαβυλωνιακές επιδράσεις (I);

- ▶ Είναι πιθανόν κάποιες από τις αρχαιότερες αποκαλύψεις (Α' Ενώχ και Δανιήλ) να γράφηκαν στην Βαβυλωνιακή Διασπορά.
- ▶ Ομοιότητες μεταξύ των ορώντων Δανιήλ και Ενώχ και των Χαλδέων μάντεων.
- ▶ Κοινοί τρόποι αποκάλυψης.

Βαβυλωνιακές επιδράσεις (II);

- ▶ Απουσιάζουν βασικά αποκαλυπτικά θέματα: οράματα, ουράνια ταξίδια ή κρίση των νεκρών.
- ▶ Η όποια συγγένεια με τα βαβυλωνιακά κείμενα φαίνεται χαλαρή.
- ▶ Μεγαλύτερη συγγένεια με την ακκαδική προφητεία (vaticinia ex eventu, ντετερμινισμός) – Helge Kvanvig.

Περσικές επιδράσεις

- ▶ Κοινά χαρακτηριστικά: δυαλισμός (βλ. Κουμράν), περιοδική αντίληψη της ιστορίας, εσχατολογικές θλίψεις, ανάσταση, ουράνια ταξίδια, προφητεία ex eventu.
- ▶ Δύσκολο να εξακριβωθεί αν τα περσικά αποκαλυπτικά κείμενα προέρχονται από την προχριστιανική περίοδο.
- ▶ Εάν υπήρξαν δάνεια από την περσική γραμματεία, αυτά έχουν δεχθεί έντονη επεξεργασία.

Ελληνιστικές επιδράσεις I

- ▶ Μοτίβα διαφόρων παραδόσεων συγχωνεύονται στο ελληνιστικό περιβάλλον.
- ▶ Δύο βασικά μοτίβα απαντούν και στον ελληνιστικό κόσμο.
  - Υπερκόσμια ταξίδια (βλ. Οδύσσεια ια', Μένιππος, Πλάτων, Κικέρων, Πλούταρχος, Αινειάς 6, Λουκιανός).
  - Προφητείες για τα έσχατα (Λυκόφρωνος, Αλεξάνδρα, αιγυπτιακοί χρησμοί της ελληνιστικής περιόδου).

Ελληνιστικές επιδράσεις II

- ▶ Κοινά στοιχεία με τις ιουδαϊκές αποκαλύψεις: περιοδικότητα της ιστορίας, ουράνια ταξίδια, ουράνιοι κόσμοι, κρίση των νεκρών, ψευδεπιγραφία.
- ▶ Όμως τα ιουδαϊκά κείμενα στηρίζονται πρώτιστα στα βιβλικά κείμενα. Τα βιβλικά μοτίβα προσαρμόζονται στο ιδεολογικό περιβάλλον του ελληνιστικού κόσμου.
- ▶ Η οργάνωση του ελληνιστικού κόσμου ευνοεί τη δημιουργία ενός κοινού Zeitgeist και εισάγει νέα πολιτικά και κοινωνικά δεδομένα.

Οι κοινωνικές συνθήκες

Η αναζήτηση των κοινωνικών συνθηκών

- ▶ Δύο τάσεις στην αναζήτηση των κοινωνικών συνθηκών που γεννούν αποκαλυπτικά κείμενα:
  - Εφαρμογή ανθρωπολογικών / κοινωνιολογικών μοντέλων.
  - Αναζήτηση κοινών ιστορικοκοινωνικών συνθηκών που συνδέονται με την παραγωγή τέτοιων κειμένων - εφαρμογή γενικότερων κοινωνικών θεωριών.

Αποκαλυπτικά κείμενα και χιλιαστικά κινήματα (J. Gager)

- ▶ Τα αποκαλυπτικά κείμενα συνδέονται με χιλιαστικά κινήματα.
- ▶ Παράγονται από μέλη ομάδων που αισθάνονται κοινωνικά στο περιθώριο.
- ▶ Βιώνουν μία ασυμφωνία μεταξύ των προσδοκιών τους και της εκπλήρωσής τους που τους οδηγεί σε ένα επαναπροσδιορισμό του παρόντος μειώνοντας τη σημασία του και μεταφέροντας την ελπίδα στο μέλλον (θεωρία της γνωστικής ασυμφωνίας – Festinger 1957).

Το πρόβλημα των μοντέλων

- ▶ Τα κείμενα είναι λίγα κι οι πληροφορίες είναι αποσπασματικές.
- ▶ Δε γνωρίζουμε πολλά για τις ομάδες που τα παρήγαγαν .
- ▶ Κι αν ακόμη ισχύουν για κάποια μεμονωμένα κείμενα δε μπορεί να αποδειχθεί η καθολική ισχύ τους.
- ▶ Είναι δυνατόν κάποια από αυτά να προέρχονται από μία ομάδα (π.χ. ενωχική γραμματεία), δεν αποδεικνύεται όμως για όλα τα κείμενα.
- ▶ Δεν μπορεί να ισχύσει η ιδέα ενός «αποκαλυπτικού κινήματος».

Τα αποκαλυπτικά κείμενα κι οι περιόδοι κρίσης

- ▶ P. Vielhauer: «τα αποκαλυπτικά κείμενα γεννώνται σε περιόδους κρίσης».
- ▶ Ισχύει, εάν αυτές κατανοηθούν με μία ευρεία έννοια και χωρίς να έχουν καθολική ισχύ (π.χ. Δανιήλ – σε περίοδο διωγμών, Δ' Έσδρα, Β' & Γ' Βαρούχ μετά την καταστροφή του Ναού).

Το κοινωνικό/πολιτισμικό υπόβαθρο των αποκαλυπτικών κειμένων

- ▶ Προέρχεται από ομάδες / πρόσωπα με ένα καλό μορφωτικό επίπεδο – όχι απλά προϊόντα λαϊκής ευσέβειας.
- ▶ Η ψευδωνυμία τους συνδέει με διδασκάλους και προφήτες του αρχαίου Ισραήλ – ενισχύει την αυθεντία του κειμένου.

Σκοπός και λειτουργία τέτοιων κειμένων

- ▶ D. Hellholm: «σκοπός των αποκαλυπτικών κειμένων είναι να προτρέψουν σε ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής και να παρηγορήσουν».
- ▶ Οι αποκαλύψεις προϋποθέτουν κάποιο πρόβλημα / θλίψη που αντιμετωπίζει μια ομάδα.
- ▶ Το πρόβλημα δεν κατανοείται μόνο στην ιστορική του συνάφεια αλλά υπό το πρίσμα της ουράνιας πραγματικότητας.
- ▶ Το παρόν κατανοείται μέσα από την προβολή του στο μέλλον.

Κεντρικά Θεολογικά Θέματα / μοτίβα

Το βιβλικό υπόβαθρο

- ▶ Τα αποκαλυπτικά κείμενα συνεχίζουν την προφητική παράδοση και προϋποθέτουν βασικά στοιχεία της θεολογίας της.
- ▶ Θεολογία του Ναού και λατρευτικό υπόβαθρο του αρχαίου Ισραήλ (βλ. Α' Ενώχ 14).

Εσχατολογία

- ▶ Η εσχατολογία δεν είναι το βασικό θέμα των αποκαλύψεων – λειτουργεί ως μέσο κατανόησης του παρόντος.
- ▶ Διάφοροι τύποι εσχατολογίας στα αποκαλυπτικά κείμενα: προσωπική, εθνική/κοινοτική, κοσμική, ιστορική και υπερβατική.

Δυαλισμός

- ▶ Όχι οντολογικός δυαλισμός.
- ▶ Ωστόσο: αντιθετικά ζεύγη, αντιπαράθεση αντίθετων δυνάμεων.
- ▶ Από την άλλη: ο ουρανός περικλείει όλα όσα υπάρχουν στον κόσμο και τα ερμηνεύει μέσα από την προοπτική του Θεού.
- ▶ Η ανάβαση του ανθρώπου στους ουρανοί οδηγεί στην αποκατάσταση της αρχικής ουράνιας φύσης του ανθρώπου.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Τσαλαμπούνη Αικατερίνη. «Ερμηνεία Αποκαλυπτικών κειμένων της Καινής Διαθήκης. Οι απαρχές της Αποκαλυπτικής: Ιστορικές συνθήκες και θεολογικό περιεχόμενο». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS281/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Φίλιππος Γερμάνης
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013-2014

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.